

V. Khomutenko

Ph.D., Professor

A. Khomutenko

Ph.D., Associate Professor,

Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine

**BORROWING FROM NON-RESIDENTS: FEATURES TAXATION
(ON THE EXAMPLE OF INDIA)**

Хомутенко В.П.

к.е.н., професор

Хомутенко А.В.

к.е.н., доцент,

Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

**ЗАПОЗИЧЕННЯ У НЕРЕЗИДЕНТІВ: ОСОБЛИВОСТІ
ОПОДАТКУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ІНДІЇ)**

Досліджено нормативно-правове регулювання правовідносин резидентів України з нерезидентами на прикладі резидентів Індії. Встановлено необхідність проведення ґрунтовного дослідження міжнародних та національних законодавчих актів. Визначено умови, дотримання яких уможливило звільнення (зменшення) оподаткування доходів, отриманих у вигляді процентів за користування кредитом.

***Ключові слова:** фінансові операції, нерезиденти, проценти за користування кредитом, податкові правовідносини, міжнародні угоди.*

Legal regulation of relationship Ukrainian residents with non-residents on the example of India residents is researched. The need for a thorough study of international and national laws is established. The conditions, compliance with which enables the release (decrease) from taxation revenue received in the form of interest on the loan.

***Keywords:** financial transactions, residents, interest on the loan, tax relationship, international agreements.*

Системна криза у політичній, соціальній та економічній сферах 2014-2015 років негативно вплинула на обсяги іноземних інвестицій в Україну. Так, за 2014 та 2015 роки обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку України

знизились на 19,5% та 5,19% відповідно порівняно з попереднім роком [1]. За таких умов об'єктивно виникає необхідність пошуку альтернативних методів залучення фінансових ресурсів у економіку країни. Одним із таких методів являється пряме кредитування нерезидентами резидентів України.

Особливо гостро питання пошуку іноземних кредиторів постає в умовах дорогих національних кредитних ресурсів. В Україні, наприклад, процентна ставка за кредитами у 2015 році становила від 17,08% до 20,22% (середня 17,67% [2]). Саме тому вітчизняні підприємства активно залучають кошти у вигляді прямих кредитів у нерезидентів, які надають кредити під нижчі відсоткові ставки. У підтвердження зазначимо, що станом на грудень 2015 року заборгованість українських підприємств за кредитами та позиками перед іноземними кредиторами склала 7,824 мільярди доларів США [3]. І це не дивлячись на те, що кредитні операції для резидентів України можуть мати фінансові наслідки не лише по поверненню кредиту та по виплаті відсотків за користування ним, а й по сплаті податків. Саме це обумовлює необхідність визначення податкових наслідків для резидента України – позичальника коштів у нерезидента.

Слід зазначити, що вітчизняне законодавство передбачає, що одним із видів фінансових операцій є операції з отримання позики або кредиту, в тому числі від нерезидентів. Відповідно до ст. 141.4.2 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) «доход нерезидентів від цих операцій у вигляді процентів, підлягає оподаткуванню податком на прибуток, із суми виплати та за їх рахунок, якщо інше не передбачено положеннями міжнародних договорів України з країнами резиденції осіб, на користь яких здійснюються виплати» [4, ст. 141.4.2]. Норми міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування, укладені Україною з іноземними країнами, застосовуються до осіб, які є резидентами України та резидентами відповідної країни. Необхідно відмітити, що згідно з положеннями ст. 9 Конституції України «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» [5, ст. 9]. Більш того, ратифіковані Верховною Радою України міжнародні договори про

уникнення подвійного оподаткування мають вищу за вітчизняні нормативно-правові акти юридичну силу. Так, статтею 19.2 Закону України «Про міжнародні договори України» передбачено, що «якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору» [6, ст. 19.2]. Вторять нормам Закону й положення ПКУ, якими встановлено, що «якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Кодексом, застосовуються правила міжнародного договору» [4, ст. 3.2].

Положеннями ПКУ передбачено можливість застосування одного з трьох способів уникнення подвійного оподаткування при здійсненні фінансових операцій з нерезидентами. Так, нормами статті 103.1 ПКУ встановлено: звільнення від оподаткування доходів із джерелом їх походження з України, зменшення ставки податку та повернення різниці між сплаченою сумою податку і сумою, яку нерезиденту необхідно сплатити відповідно до міжнародного договору України [4, ст. 103.1].

Зауважимо, що особа (податковий агент) має право самостійно застосувати звільнення від оподаткування або зменшену ставку податку, передбачену відповідним міжнародним договором України під час виплати доходу нерезиденту, якщо такий нерезидент є бенефіціарним (фактичним) отримувачем (власником) доходу і є резидентом країни, з якою укладено міжнародний договір України [4, ст. 103.2]. Водночас, застосування такої норми дозволяється тільки за умови надання нерезидентом особі (податковому агенту) – резиденту документа, який підтверджує його статус податкового резидента у відповідній країні. Таким чином, звільнення (зменшення) від оподаткування доходів із джерелом їх походження з України здійснюється лише за умови документального підтвердження відомостей, наведених на рис. 1.

Доцільно зауважити, що Державною фіскальною службою України щорічно оприлюднюється перелік країн з якими Україна уклала міжнародні

договори про уникнення подвійного оподаткування [7]. Кожна така підписана та ратифікована угода має свої особливості та потребує окремого розгляду. Так, наприклад, між Україною та Республікою Індія укладено Конвенцію «Про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і капітал» (далі – Конвенція), яка визначає порядок оподаткування певних видів доходів, отриманих на території однієї з таких країн відповідними резидентами [8].

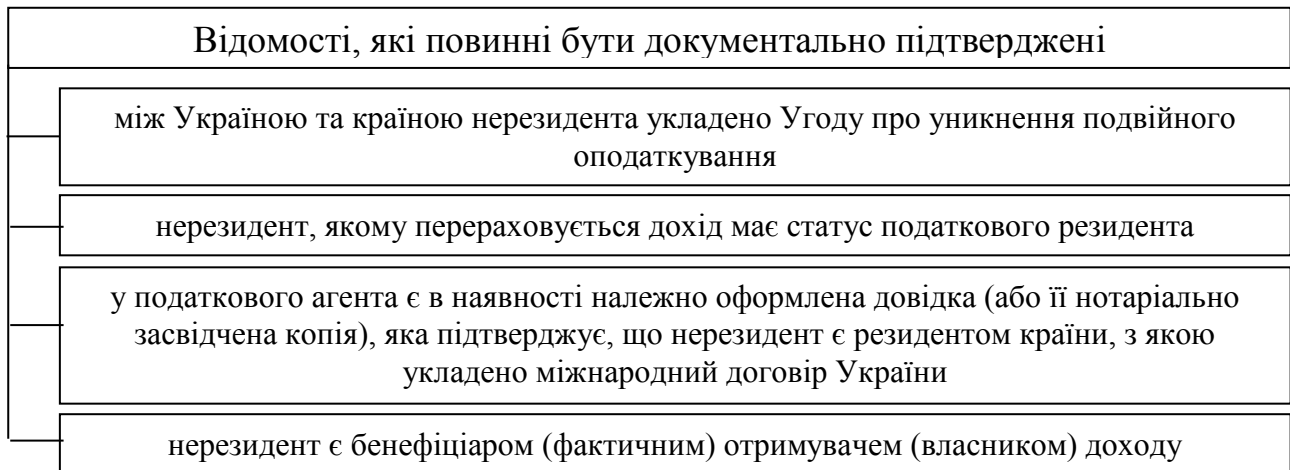

Рис. 1. Необхідні умови, що дають право резиденту на звільнення (зменшення) від оподаткування доходів із джерелом їх походження з України [складено автором за даними 4]

Зауважимо, що дія Конвенції «поширюється на податки на доходи, що стягуються Договірною Державою або її політико-адміністративними підрозділами, або місцевих органів влади незалежно від способу їх стягнення» [8, ст. 2.1]. Відповідно до норм Конвенції «податками на доходи і на капітал вважаються всі податки, що справляються від загальної суми доходу, загальної суми капіталу або з елементів доходу чи капіталу, включаючи податки на доходи від відчужування рухомого і нерухомого майна і податки на загальну суму заробітної плати або платні, сплачуваних підприємством, а також податки, які справляються з доходів від приросту вартості капіталу» [8, ст. 2.2]. У п. 2.3 Конвенції визначено такі податки окремо для кожної країни, зокрема в Україні це: податок на прибуток (доходи) підприємств, прибутковий податок з громадян (нині це податок на доходи фізичних осіб) та податок на майно

підприємств і нерухоме майно громадян, а в Індії – прибутковий податок, включаючи додатковий податок, та податок на добробут. Таким чином, дія Конвенції поширюється на податки на доходи, що стягуються від імені Договірної Держави, а саме України, отримані, в тому числі й, у вигляді процентів за користування кредитними коштами.

Що стосується виконання другої та третьої обов'язкової умови звільнення від оподаткування – підтвердження нерезидентом статусу резидента відповідної країни, варто зазначити, що ПКУ встановлено обов'язкову наявність у резидента України довідки або іншого документа (наприклад, сертифіката), який би це засвідчував. Положеннями ПКУ встановлено, що такий підтверджуючий документ повинен бути виданий компетентним (уповноваженим) органом відповідної країни за формою, встановленою законодавством відповідної країни та належним чином легалізований в Україні [4, ст. 103.4]. Уповноважені компетентні органи кожної з країн регламентовані нормами міжнародних договорів. Так, наприклад, Конвенцією між Україною та Індією встановлено, що таким органом в Індії є Міністерство фінансів (відділ прибутків).

Слід зазначити, що легалізація документа, що підтверджує статус нерезидента – резидента відповідної країни може відбуватися у порядку, встановленому Гаазькою конвенцією про скасування вимоги дипломатичної або консульської легалізації іноземних офіційних документів [9]. Відповідно до такої Конвенції офіційні документи, які використовуватимуться на території держав – учасниць, мають бути засвідчені спеціальним штампом «Apostille» (апостиль), проставленим компетентним органом держави, в якій було складено документ. Саме тому, при здійсненні відповідних правовідносин з нерезидентом, підприємству – резиденту України слід звертатися до Гаазької конвенції. Зауважимо, що Індія, так само, як і Україна, підписала зазначену конвенцію. Таким чином, довідка, що підтверджує статус резидента Індії, повинна мати апостиль. Крім того, обов'язковою умовою легалізації кредитного договору з нерезидентом є реєстрація його у Національному банку України [10].

Ще однією умовою звільнення від оподаткування резидента України, що займається зовнішньоекономічною діяльністю є наявність документа, який підтверджує статус нерезидента як бенефіціара (фактичного) отримувача (власника) доходу як взагалі, так і у вигляді процентів зокрема. Відповідно ПКУ «бенефіціарним (фактичним) отримувачем (власником) доходу для мети застосування пониженої ставки податку згідно з правилами міжнародного договору України до дивідендів, процентів, роялті, винагород тощо нерезидента, отриманих із джерел в Україні, вважається особа, що має право на отримання таких доходів» [4]. Таким чином, позичальник – резидент України повинен упевнитись, що кредитор – банківська чи фінансова іноземна компанія є бенефіціарним (фактичним) отримувачем (власником) доходу, отриманого у вигляді процентів.

Відмітимо, що у ст. 14.1.206 ПКУ наведено визначення процентів як: «дохід, який сплачується (нараховується) позичальником на користь кредитора як плата за використання залучених на визначений або невизначений строк коштів або майна» [4, ст. 14.1.206]. Водночас, Конвенція між Україною та Індією трактує проценти як: «дохід від боргових вимог будь-якого виду, незалежно від іпотечного забезпечення і незалежно від володіння правом на участь у прибутках боржника ...». Таким чином, позичальник – резидент України повинен користуватися нормами Концепції, яка поняття проценти трактує ширше та встановлює порядок їх оподаткування. Так, відповідно до Концепції проценти, що виникають в Україні і сплачуються резиденту Індії, можуть оподатковуватись як в Індії, так і в Україні. Однак, такий податок, сплачений в Україні не повинен перевищувати 10% від валової суми процентів. Оскільки нормами Концепції визначено, що «компетентні органи Договірних Держав за взаємною згодою встановлюють спосіб застосування такого обмеження», Державна податкова служба України (нині – Державна фіскальна служба України) у своєму Листі «Про рекомендації щодо застосування конвенцій про уникнення подвійного оподаткування» передбачила ставку оподаткування процентів у розмірі 10% [11].

Слід зазначити, що норми Концепції поширюються на кредиторів, які являються безпосереднім власником таких процентів. Відповідно до вимог п. 8

Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 18 «Дохід» «у будь-яких агентських відносинах валове надходження економічних вигід включає суми, які отримані від імені принципала, але не спричиняють збільшення власного капіталу підприємства. ... Суми, отримані від імені принципала, не є доходом.» [12]. Вторять Міжнародному стандарту норми національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, зокрема п. 6 Положення 15 «Дохід» та п. 3 Положення 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Таким чином, проценти за користування кредитом, перераховані індійській фінансовій компанії, є її власними доходами. Крім того, ст. 1.3 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» визначено, що «дата валютування – зазначена платником у розрахунковому документі або в документі на переказ готівки є дата, починаючи з якої кошти, переказані платником отримувачу, переходять у власність отримувача» [13, ст. 1.3]. Таким чином, нерезидент є фактичним власником перерахованих резидентом України на його користь процентів за користування кредитом.

За результатами проведеного дослідження зовнішньоекономічних відносин, на прикладі кредитних відносин резидентів України з нерезидентами – резидентами Індії, можемо зробити висновок, що вітчизняне підприємство – позичальник повинно дотримуватись усіх описаних вище вимог, встановлених чинними угодами, норм міжнародного і національного законодавства та сплачувати податок у розмірі 10% від суми отриманого доходу.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Офіційний сайт НБУ. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66237>
3. Іноземні інвестиції в Україну протягом року скоротилися на 5% за рахунок девальвації гривні. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу:

<http://economics.unian.ua/finance/1268082-inozemni-investitsiji-v-ukrajinu-protyagom-roku-skorotilisya-na-5-za-rahunok-devalvatsiji-grivni.html>

4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1433749904509397>
5. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
6. Закон України «Про міжнародні договори України» № 1906-IV від 29.06.2014 р. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>
7. Лист Державної фіскальної служби України «Перелік країн, з якими на 01.01.2016 р. укладено міжнародні договори про уникнення подвійного оподаткування» № 2815/7/99-99-12-01-03-17 від 28.01.2016 р. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://vin.sfs.gov.ua/data/material/000/173/238479/list.doc>
8. Закон України «Про ратифікацію Конвенції «Про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і капітал» № 2737-III від 20.09.2001 р. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/356_010
9. Закон України «Про ратифікацію Гаазької конвенції від 05.10.1961 р.» № 2933-III від 10.01.2002 р. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_082
10. Постанова Правління НБУ «Положення про порядок отримання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів і надання резидентами позик в іноземній валюті нерезидентам» від 17.06.2004 р. № 270. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0885-04>
11. Лист «Про рекомендації щодо застосування конвенцій про уникнення подвійного оподаткування» №12744/0/71-12/12-1017 від 27.12.2012 р. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/data/material/000/021/80816/0.doc>
12. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід» від 1.01.2012 р. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_025
13. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р. № 2346-III. – [Електронний ресурс] : // – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>